

Список використаних джерел

1. Фойницький І. Я. Курс уголовного судопроизводства. В 2-х т. Т. II. / (печат. по 3-му изд., Спб, 1910). Санкт-Петербург: Альфа, 1996. 607 с.
2. Кистяковский А. Ф. Общая часть уголовного судопроизводства. Киев: Изд-во Семенко Сергея, 2005. 118 с.
3. Бублик Н. С., Бобик М. В. Поняття як учасник кримінального провадження. Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 07.06.2019).
4. Смоков С. М., Кирилук О. А. Участь понятих у слідчих (розшукових) діях на стадії досудового розслідування. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 2. С. 101-106.
5. Вирок Новодністровського міського суду Чернівецької області від 29 грудня 2016 року у провадженні № 719/514/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/63803107>.
6. Ухвала слідчого судді Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 24 вересня 2019 року в провадженні №607/22096/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84726567>.
7. Поповченко О. І. Енциклопедія захисту нотаріальної діяльності. Харків: ФО-П Лисяк Л. С., 2020. 448 с.
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кобіашвілі проти Грузії» (Case of Kobiasvili v. Georgia) від 14 березня 2019 року (заява № 36416/06). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-191544>.

Беляй Олександр Іванович,
адвокат, кандидат юридичних наук

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 3 Конституції України проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Справжньою соціальною цінністю права людини стануть лише за умови їх повного та безперешкодного втілення у конкретних суспільних відносинах. Саме це визначає ключову роль гарантій конституційних прав і свобод кожної особи та обумовлює підвищений інтерес до проблем їх реалізації, особливо в галузі кримінального процесуального права [1, с. 4].

Процесуальні гарантії є універсальним механізмом захисту прав та законних інтересів будь-якої людини. О. П. Кучинська слушно зазначає, що «гарантії забезпечення прав учасників кримінального провадження, навіть щодо підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного, жодним чином не можна розглядати як перешкоди для розкриття злочину. Навпаки, суворе дотримання цих гарантій

повністю відповідає завданням кримінального провадження, переліченим у ст. 2 КПК України» [1, с. 5]. Кримінально-правовими гарантіями слід вважати: засади кримінального провадження, кримінально-процесуальну форму, визначення правового статусу учасників кримінального процесу, судовий контроль при прийнятті процесуальних рішень тощо [2, с. 105].

Отже, судовий контроль є однією з гарантій дотримання прав і свобод людини та засобом забезпечення законності під час кримінального провадження. Водночас судовий контроль є окремою ланкою діяльності суду на стадії досудового розслідування. Сутність цього інституту полягає у контролі за додержанням прав і свобод людини під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення інших процесуальних дій чи прийняття процесуальних рішень. Окрім цього, судовий контроль створює належні умови для реалізації засади змагальності під час досудового розслідування.

О. І. Полухович вважає, що інституту судового контролю притаманні такі характерні ознаки:

а) регламентованість Конституцією України та кримінальним процесуальним законодавством;

б) спрямованість на забезпечення законності та обґрунтованості рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування;

в) зосередженість на врегулюванні конфлікту між сторонами обвинувачення і захисту;

г) визначеність на законодавчому рівні предмету і меж судового контролю;

д) загальнообов'язковість судового рішення, що прийняте за результатами судово-контрольної діяльності;

е) під час цієї діяльності не вирішується питання про винуватість або невинуватість особи, притягнутої до кримінальної відповідальності;

є) основним предметом діяльності суду є перевірка правомірності застосування до осіб заходів процесуального примусу, які обмежують конституційні права та свободи людини [3, с. 50–51].

Відповідно до іншої класифікації, запропонованої Н. П. Сизою, повноваження слідчого судді щодо судового контролю на стадії досудового розслідування доречно об'єднати у такі п'ять груп:

1) вирішення питань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

2) вирішення питань про проведення слідчих (розшукових) дій;

3) вирішення питань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

4) розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування;

5) вирішення інших процесуальних питань, що потребують неупередженого розгляду [4, с. 9].

Отже, вирішення питань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження входить до повноважень слідчого судді щодо здійснення судового контролю під час досудового розслідування.

Загальне положення щодо обов'язковості судового контролю закріплене у ч. 1 ст. 132 КПК України, відповідно до якої заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються на підставі ухвали слідчого судді або суду, за винятком випадків, передбачених КПК України.

Такими винятковими випадками застосування заходів забезпечення без ухвали слідчого судді є затримання особи, передбачене ст. 207, 208 КПК України та тимчасове вилучення майна під час здійснення такого затримання або під час проведення обшуку чи огляду (ст. 168 КПК України). Відтак, в усіх інших випадках ухвала слідчого судді є обов'язковою правовою підставою застосування заходів забезпечення та додатковою гарантією

Також право особи на недоторканність приватного життя може зазнавати суттєвих обмежень й при застосуванні запобіжних заходів, які також є предметом судового контролю на стадії досудового розслідування. клопотання слідчого, погоджене з прокурором, або клопотання прокурора про застосування запобіжного заходу подається до місцевого загального суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування. Таке клопотання розглядається слідчим суддею невідкладно, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту фактичного затримання підозрюваного або з моменту надходження клопотання до суду.

Окремо варто згадати ст. 206 КПК України, яка наділяє слідчого суддю повноваженнями щодо власної ініціативи здійснення судового контролю під час застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Відповідно до ч. 1 цієї статті кожен слідчий суддя суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться особа, яка тримається під вартою, має право постановити ухвалу, якою зобов'язати будь-який орган державної влади чи службову особу забезпечити додержання прав такої особи. У ч. 2 закріплено, що у разі отримання слідчим відомостей, які створюють обґрунтовану підозру про позбавлення людини свободи за відсутності законних підстав для такого позбавлення, він повинен постановити ухвалу, якою має зобов'язати будь-який орган державної влади чи службову особу, під вартою яких тримається особа, негайно доставити цю особу до слідчого судді для з'ясування підстав позбавлення свободи.

До того ж відповідно до ч. 3 ст. 206 КПК України слідчий суддя зобов'язаний звільнити позбавлену свободи особу, якщо орган державної влади чи службова особа, під вартою яких тримається ця особа, не надасть судові рішення, яке набрало законної сили, або не доведе наявність інших правових підстав для позбавлення особи свободи.

Безумовно, наведені положення є кроком вперед у контексті забезпечення прав людини. Адже норми, закріплені у ст. 206 КПК

України, створюють додаткові механізми захисту і слугують гарантіями дотримання законності при обмеженні конституційних прав і свобод людини під час кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Кучинська О. П. Поняття гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження / О. П. Кучинська // Адвокат. 2012. № 7. С. 4-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2012_7_1.

2. Удовенко Ж. В. Гарантії невторчання в особисте і сімейне життя під час здійснення кримінального провадження / Ж. В. Удовенко // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2017. Вип. 1. С. 104–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2017_1_19.

3. Полюхович О. І. Судовий контроль при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: дис. канд. юр. наук: 12.00.09 / О. І. Полюхович. Харків, 2017. 231 с.

4. Сиза Н. П. Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія: «Право». 2012. № 2 (6). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/2snpkpu.pdf>.

Бойко Олександр Васильович,
суддя Голосіївського районного суду
міста Києва

ЗАВДАННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТА ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

Презумпція невинуватості є основоположною засадою кримінального провадження, яка закріплена як в українському законодавстві, так і в багатьох міжнародно-правових актах. В українському законодавстві основні положення презумпції невинуватості визначені у ст. 62 Конституції України та фактично продубльовані у ст. 17 КПК України. де зазначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому КПК України, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

У міжнародно-правових актах презумпція невинуватості закріплена у ч. 1 ст. 11 Загальної декларації прав і свобод людини визначено, що: «Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинуватою доти, поки її вину не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту». Аналогічне положення міститься і в ч. 2 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, де вказано, що «Кожен обвинувачений у кримінальному злочині має право вважатися невинуватим, поки винуватість його не буде доведена згідно з законом».